

70 lat działalności BPBM PROJMORS w gospodarce morskiej Polski – historia

Mgr inż. Jerzy Drążkiewicz przy współpracy mgr inż. Martyny Golan
PROJMORS Biuro Projektów Budownictwa Morskiego w Gdańsku Sp. z o. o.

Budowle morskie kojarzą się z zapewnieniem bezpieczeństwa przed sztormem, przed siłą uderzenia fal morskich i ogromną masą wody (toni wodnej). Wszystkie te okoliczności poszerzone o oddziaływanie lodu i ogromnych statków lub okrętów, którym trzeba zapewnić ochronę w portach, a także o informacje o warunkach podłoża gruntowego szlifują charakter projektanta hydrotechnicznych budowli morskich. Budowli ochronnych (falachronów), nabrzeży postojowych do rozładunku statków, jakże często transportujących niebezpieczne ładunki, budowli morskich związanych z budową lub remontem statków, ale także zwyczajnie chroniących brzeg morski przed oddziaływaniem niszczących fal.

Trzeba mieć odpowiednią, stosunkowo wszechstronną, wiedzę i umiejętności aby sprostać stawianym zadaniom. Podczas studiów przyswaja się wiedzę w określonym wymiarze. Jednak dopiero bezpośredni kontakt z problemami morskiej hydrotechniki kształtują osobowość projektanta. Z tym wiążą się ludzie z doświadczeniem, znajomością zagadnień, w tym także w zakresie projektowania. Tacy ludzie byli i są także obecnie w PROJMORS-ie, tworząc jego obraz i wizerunek. Świadczą o nich zrealizowane, w oparciu o projekty PROJMORS-u, budowle morskie zlokalizowane na polskim wybrzeżu od Świnoujścia do Gdańska i dalej na wschód.

Niniejszy artykuł bezpośrednio powodowany jest jubileuszem Biura Projektów Budownictwa Morskiego „PROJMORS” w Gdańsku. W ogólności jednak jest to coś więcej. To historia o ludzkiej pracy, o dokonaniach ludzi na przestrzeni minionych siedemdziesięciu lat. To także historia budownictwa morskiego na wybrzeżu naszego kraju, w którym grupa projektantów hydrotechników i projektantów innych branż, członków społeczności PROJMORS-u budowała przez lata gospodarkę morską Polski.

Autor będący hydrotechnikiem i wieloletnim, niemal przez pięćdziesiąt lat pracownikiem PROJMORS-u, co poczytuje sobie za honor, przedstawił w niniejszym artykule informacje o działalności Biura w kontekście tworzenia i realizacji hydrotechnicznych budowli morskich.

Chociaż formalnie są to informacje i fakty o rozwoju i dokonaniach Biura to naprawdę jest to narracja o ludziach, pracownikach tworzących zespół PROJMORS-u, o ich dokonaniach w minionym siedemdziesięcioleciu.

W roku 1948 widoczne były ogromne zniszczenia wojenne w portach, stocznich i innych obiektach gospodarki morskiej. Istniała zatem pilna potrzeba ich odbudowy, a w dalszych latach odbudowy i modernizacji obiektów. Stąd też pojawiła się potrzeba i wręcz konieczność powołania specjalistycznego podmiotu, który zapewniłby podstawową dokumentację projektową i kosztorysową. Wprawdzie bezpośrednio po wojnie reaktywowano urzędy morskie oraz utworzono Biuro Odbudowy Portów, to jednak wymienione instytucje nie były w stanie zapewnić niezbędnej dokumentacji technicznej.

Aby sprostać narastającym potrzebom zwłaszcza w przygotowaniu inwestycji, a w szczególności odpowiedniej dokumentacji projektowej, zarządzeniem Ministra Żeglugi z 22 listopada 1948 roku powołano „Państwowe Biuro Projektów Budownictwa Morskiego – Przedsiębiorstwo Państwowe Wyodrębnione”. Jednocześnie określono zadania do realizacji nowopowstałej instytucji. Głównym zadaniem Biura (świadomie użyto dużej litery ze względu na szczególne okoliczności jubileuszowe) było zapewnienie niezbędnej i koniecznej na potrzeby resortowego ministerstwa odpowiedniej dokumentacji technicznej. Ze względu na okoliczności i wojenne straty Biuro pełniło także funkcje koordynacyjne. Nałożono na Biuro obowiązek opracowania metodyki projektowania oraz szkolenia nowych kadr, głównie specjalistów z zakresu budownictwa morskiego.

Określono również szeroki zakres działalności Biura, który obejmował:

- porty morskie wraz z urządzeniami przeładunkowymi, w tym także porty wojenne,
- stocznie produkcyjne i zakłady remontowe statków,
- porty rybackie wraz z obiektami zaplecza technicznego,
- ochronę brzegu morskiego.

W statucie nowego przedsiębiorstwa zapisano zobowiązanie do opracowywania planów zagospodarowania przestrzennego obiektów gospodarki morskiej oraz pełnienia nadzorów i prowadzenia (realizacji) specjalistycznych inwestycji związanych bezpośrednio z gospodarką morską.

HISTORIA Z PERSPEKTYWĄ

Powołane w 1948 roku państwowe biuro projektów (w siedzibie Ministerstwa Żeglugi), po wstępnym okresie działalności przeniosło swą siedzibę w styczniu 1949 roku do Gdańska, z równoległym utworzeniem oddziału BPBM (Biuro Projektów Budownictwa Morskiego) w Szczecinie, co było możliwe dzięki prężnemu rozwojowi pomimo oczywistych trudności kadrowych. Biuro zatrudniało wówczas 130 osób. Oprócz głównej siedziby Biura w Gdańsku, oddziału w Szczecinie, początkowo istniała jeszcze delegatura w Warszawie.

Rozwój Biura był możliwy dzięki napływowi dużej liczby zleceń. Stopniowo także zwiększała się liczba zatrudnionych osób. W dalszych latach, od powołania Biura, widoczny był rozwój ilościowy i przekształcenie organizacyjne w strukturze instytucji.

Od początku istnienia Biura podstawową specjalnością była branża hydrotechniczna. Oprócz opracowań hydrotechnicznych biuro realizowało inne różnorodne projekty, także dzięki współpracy z innymi branżami (działami), a mianowicie:

- budowlaną z architekturą, konstrukcją i kosztorysami,

Rys. 1. Model żurawia pływającego o udźwigu 200 t, zbudowanego według projektu PROJMORS-u, opracowanego przez projektantów branży mechanicznej

- mechaniczną, obejmującą projektowanie dźwigów, mechanizacji obiektów portowych, urządzeń wyciągowych w stoczniach,
- elektryczną, obejmującą zagadnienia energetyczne, automatyki, oświetlenia i sygnalizacji,
- wodno-kanalizacyjną i centralnego ogrzewania,
- z zakresu chłodnictwa i mechanizacji rybołówstwa.

Przez pewien czas istniała także w Biurze wydzielona komórka geodezyjna.

Biuro prowadziło również obsługę związaną z typizacją budownictwa specjalnego, badaniami oraz informacją techniczno-ekonomiczną przy współpracy z innymi biurami i wykonawcami robót budowlano-montażowych.

Pozyskiwanie specjalistów różnych branż, zwiększenie obsady działów i zwiększanie zakresu specjalności umocniło pozycję Biura oraz wzmocniło przekonanie o wysokiej jego pozycji w gospodarce kraju, a zwłaszcza w gospodarce morskiej. Efektem tego stanu rzeczy, co warto podkreślić, był fakt, że w latach 1951-1961 Biuro wniosło znaczny wkład w powstanie nowych instytucji i przedsiębiorstw.

DZIAŁALNOŚĆ I ROZWÓJ

Wykonywanie rozległych zadań i zamierzeń wymagało z czasem rozszerzenia i specjalizacji, co skutkowało powstaniem wielu innych instytucji, dla których ośrodkiem powstania były oddziały, działy lub grupy specjalistów Biura. Umożliwiły one powstanie (w niektórych przypadkach już obecnie nieistniejących) jednostek:

- Morski Instytut Techniczny przekształcony następnie w Instytut Morski;

- Biuro Konstrukcyjne Taboru Morskiego „PROREM”;
- Hydroprojekt w Warszawie i Wrocławiu;
- Gdański Oddział „Prozamet”;
- Centralny Branżowy Ośrodek Normalizacyjny przy resorcie żegluga;
- Biura Konstrukcyjnego Przedsiębiorstwa Budowy Urządzeń Chłodniczych w Gdyni.

Rozwijająca się gospodarka morska w Polsce, pomimo różnych trudności, wymagała z upływem czasu zmian, także w sektorze organizacyjnym Biura. Okres odbudowy infrastruktury obiektów morskich, a więc stosunkowo prostego odtworzenia budowli, umożliwił podjęcie ich eksploatacji. Jednak postępujący rozwój gospodarki morskiej wymagał rekonstrukcji w branżach oraz podjęcia nowych inwestycji i ich realizacji od podstaw. Do realizacji tych zadań niezbędna była odpowiednia, o wysokim zaangażowaniu intelektualnym projektantów, dokumentacja techniczna. Z tego powodu przed Biurem pojawiły się nowe zadania: poszerzenie składu osobowego, zwłaszcza pozyskanie nowych pracowników wyspecjalizowanych w zakresie projektowania w różnych branżach, oraz zmiany i przekształcenia organizacyjne. Biuro o charakterze jednostki budowlano-konstrukcyjnej przekształcało się w kompleksowe biuro projektowe technologiczno-budowlane ze wszystkimi koniecznymi specjalnościami budownictwa, szczególnie jednak hydrotechnicznego, oraz służbami obsługi projektowania.

Dynamiczny rozwój gospodarki morskiej wpłynął na znaczne rozszerzenie i pogłębienie merytorycznego zakresu opracowywanej przez Biuro dokumentacji technicznej. W latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych zakres prac projektowych Biura obejmował:

- programowanie inwestycji, prognozowanie kierunków i trendów w gospodarce, a także rozwoju nowych technik i technologii, prace studialne, ekspertyzy, opinie i opracowania przedprojektowe;
- opracowanie założeń techniczno-ekonomicznych (obecnie odpowiednik projektu budowlanego) oraz kompletnej dokumentacji projektowo-kosztorysowej dla podstawowych obiektów czy zamierzeń inwestycyjnych, zwłaszcza w gospodarce morskiej;
- rozwój nowych budowli i konstrukcji hydrotechnicznych, urządzeń przeładunkowych oraz podnośnych lądowych i okrętowych, nowych technologii transportowych, remontowych i przetwórczych (szczególnie w rybołówstwie), konstrukcji budowlanych i instalacyjnych oraz niezbędnego wyposażenia w sprzęt i materiały specjalne;
- prowadzenie nadzorów autorskich i inwestorskich; w 1973 roku utworzono w Biurze komórkę Generalnego Realizatora Inwestycji, a od 1977 roku – Generalnego Dostawcy dla wybranych przedsięwzięć w gospodarce morskiej i w usługach eksportowych;
- udział w kompleksowym rozwiązywaniu problemów zagospodarowania przestrzennego, głównie rejonów i obiektów gospodarki morskiej, ale także i śródlądowej obejmującej porty i stocznie rzeczne; integrację systemów transportowych oraz ochronę środowiska w rejonach inwestowania w strefie nadmorskiej;

Rys. 2. Panorama fragmentu Gdańska z widokiem (w głębi) stoczni i Portu Gdańsk;
w dolnej części, obok wieżowca, siedziba BPBM PROJMORS przy ul. Wały Piastowskie 24 – obecnie siedziba „Solidarności”

- problematykę ekonomicznej efektywności inwestycji w procesie projektowania i realizacji inwestycji oraz doskonalenie nowoczesnych technik projektowania.

Ten zakres działalności trwał do czasu, gdy Biuro przestało być biurem resortu żeglugi, czyli do 1991 roku.

W zakresie swojej specjalizacji czyli kompleksowego projektowania w gospodarce morskiej Biuro było wykonawcą dokumentacji przedprojektowej i technicznej (dziś to odpowiednik projektów budowlanych i wykonawczych) na zlecenie także innych resortów w naszym kraju, to jest: Ministerstwa Przemysłu Chemicznego, Ministerstwa Przemysłu Maszyn Ciężkich i Rolniczych, Ministerstwa Obrony Narodowej, Zjednoczenia Morskich Stoczní Remontowych, Zjednoczenia Przemysłu Okrętowego oraz innych resortów, w tym urzędów morskich działających w obszarze morza, wybrzeża i strefy nadmorskiej.

W 1978 roku nastąpiło wydzielenie oddziału w Szczecinie, który przekształcił się w samodzielne Biuro Projektów Budownictwa Morskiego „BIMOR”. Oba biura nie stanowiły dla siebie istotnej konkurencji, bowiem różnych zadań i koniecznej do opracowania dokumentacji było wówczas dużo. Ta sytuacja uległa zasadniczej zmianie, niestety na gorsze, po zmianach ustrojowych w naszym kraju.

Jako przedsiębiorstwo państwowe (w ramach resortu żeglugi) PROJMORS istniał do 1991 roku, zatrudniając ponad 400 osób. W 1991 roku przekształcił się, w ramach zmian ustrojowych w kraju, w spółkę z o.o., zachowując swoją dotychczasową nazwę.

Po ustabilizowaniu organizacyjnym Biuro jako spółka zatrudniało około 60 osób.

W 2015 roku firma ASE (ang. *Automatic Systems Engineering*), nabyła kontrolny pakiet udziałów PROJMORS – u, co spowodowało, że od czterech lat PROJMORS pozostaje w składzie Grupy ASE, w której znajduje się także kilka innych podmiotów, w tym Biuro Projektowe Biproraf oraz Biuro Projektowo-Doradcze Eko-Konsult.

Obecnie PROJMORS zatrudnia około 60 osób ze stałymi branżami, to jest: hydrotechniczną, architektoniczną, konstrukcyjną, elektryczną, instalacji sanitarnych oraz ochrony środowiska. W ramach grupy ASE, przy złożonych opracowaniach, istnieje ścisła współpraca PROJMORS-u z innymi jednostkami, w tym z branżą technologiczną i w zakresie ochrony środowiska.

SIEDZIBA BIURA

Biuro, podobnie jak zmiany zachodzące w gospodarce naszego kraju, zmieniało swoją siedzibę. W początkowym okresie działalności był to spory barak w Gdańsku – Wrzeszczu przy ul. Wojska Polskiego, przejęty następnie przez wykonawcę robót hydrotechnicznych „Energopol 4”, który obecnie (mimo ogromnych zasług na rzecz budownictwa morskiego) już nie istnieje.

Po wybudowaniu przez Ministerstwo Żeglugi budynku w centrum Gdańska przy ul. Wały Piastowskie 24 (nieopodal dworca PKP), Biuro wraz z innymi instytucjami resoru przeniosło się do nowej siedziby (rys. 2 i 3), której było administratorem do roku 1993.

Rys. 3. Widok drugiej siedziby BPBM PROJMORS w Gdańsku, budynek przy ul. Wały Piastowskie 24

Burzliwe wydarzenia w naszym kraju, powstanie „Solidarności” i zmiany ustrojowe, dość nieoczekiwane, nie były korzystne dla Biura w kontekście utrzymania siedziby. Oto władze państwowe, ustępujące jak się z czasem okazało, wywierały presję, aby wyrazić zgodę na „zainstalowanie” w budynku władz „Solidarności”. Rada Pracownicza „PROJMORS-u”, niesiona euforią, zgodziła się na przyjęcie „Solidarności” (mimo ostrzeżeń ówczesnego dyrektora). Po „zainstalowaniu się” „Solidarności” w skrzydle budynku pierwszą instytucją z niego relegowaną był Polski Rejestr Statków, a z czasem następne kolejne instytucje opuszczały budynek. Opuszczone piętra budynku zajęła „Solidarność”. Jeśli dodać do tego upadek firm połowowych rybołówstwa morskiego, był to także upadek części sektora morskiego. Firmy, które opuściły budynek, oprócz PRS-u, z czasem uległy likwidacji.

Dalsze wypadki potoczyły się stosunkowo szybko. W efekcie również PROJMORS, przymuszony, musiał opuścić budynek bez podziękowania za ciepłe przyjęcie. Budynek na własność przejęła „Solidarność”.

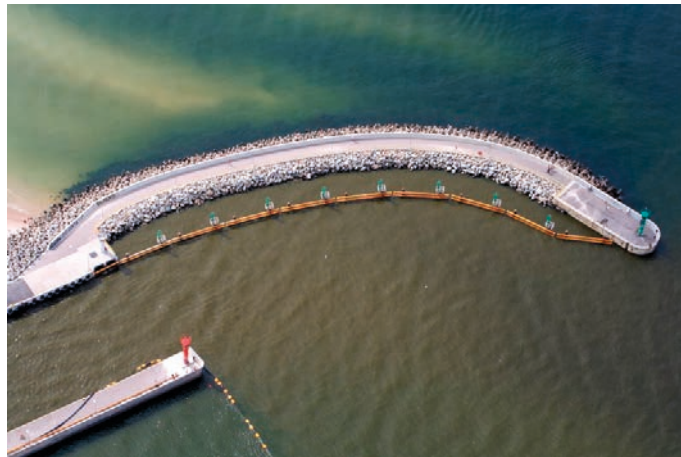
PROJMORS-owi pomógł kontrahent, dla którego wykonano dokumentację techniczną, a następnie zrealizowano wspólnie bardzo udane przedsięwzięcie w postaci stoczni wraz z posadowieniem doku pływającego obrotowego (rzadki przypadek) w Lagos w Nigerii (przedstawiony dalej). NAVIMOR INTERNATIONAL – dawna centrala eksportowa pomogła w nabyciu przez Biuro w Gdańsku Morenie, będącego w stanie surowym budynku, adaptowanego następnie na potrzeby Biura (rys. 4).

W tym czasie odeszło jednak z Biura wielu pracowników. Jedni w sposób naturalny, najczęściej na wcześniejszą emeryturę, inni kończąc w PROJMORS-ie działalność rozpoczęli pracę wraz z kolegami w nowej, często własnej, instytucji. W ten sposób powstały nowe biura, o korzeniach wywodzących się z PROJMORS-u, działające w większości do dziś. Są to następujące biura hydrotechniczne:

- Biuro AQUAPROJEKT,
- Biuro WUPROHYD,
- Biuro KAPPA
- BUDMORS – obecnie już nieistniejące.

Rys. 4. Widok kolejnej, trzeciej siedziby BPBM PROJMORS w Gdańsku Morenie przy ul. Kruczkowskiego 2

Rys. 6. Falochron Zachodni i prowadnica dla statków w wejściu do portu w Łebie (prowadnica z grodzic zamocowana do dób z pojedynczych pali rurowych)

Rys. 5. Widok fasady czwartej (od roku 2018) siedziby BPBM PROJMORS w Gdańsku, budynek przy ul. Narwickiej 2D

Rys. 7. Widok nabrzeża w Porcie Wojennym Gdynia przeznaczonego dla postoju, obsługi i zaopatrzenia okrętów NATO

Powstałe wcześniej instytucje, pomimo rozwoju, upadły podobnie jak niektóre utworzone w wyniku zmian ustrojowych w Polsce.

Czwartą siedzibę (rys. 5) Biuro pozyskało w 2017 roku, bowiem właściciel większościowy PROJMORS-u (firma ASE) zdecydował o skupieniu lokalizacyjnym w jednym rejonie wszystkich swoich podmiotów. Stąd też przysposobił określony budynek na nową siedzibę Biura w Gdańsku przy ul. Narwickiej 2D, w pobliżu swojej siedziby (w rejonie bursztynowego stadionu).

WAŻNIEJSZE OSIĄGNIĘCIA PROJEKTOWE

Siedemdziesiąt lat działalności BPBM PROJMORS stanowi odbicie poszczególnych etapów rozwoju powojennej gospodarki morskiej naszego kraju. Realizacja trudnych i pionierskich prac projektowych była związana z odbudową uszkodzonych konstrukcji skrzyniowych w Porcie Gdynskim, przebudową Kanału Portowego w Porcie Gdańskim, budową suchego doku w ówczesnej Stoczni im. Komuny Paryskiej w Gdyni oraz pierwszej nowoczesnej bazy przeładunkowej węgla „Świnopot II”.

W latach 1978-2008 zrealizowano w naszym kraju dużo różnorodnych budowli morskich. Następujące ich rodzaje przedstawiono z ekspozycją określonego obiektu zrealizowanego według projektu PROJMORS-u:

- przebudowa wejść do portów, w tym portu w Łebie (rys. 6),
- budowa nowych przystani i baz przeładunkowych, w tym terminal kontenerowy w Porcie Północnym w Gdańsku,
- budowa nowych lub przebudowa nabrzeży, w tym w Porcie Wojennym Gdynia (rys. 7) i w Świnoujściu,
- budowa lub przebudowa hydrotechnicznych konstrukcji stoczniowych, w tym posadowienie doku pływającego 8000 t w Stoczni Marynarki Wojennej w Gdyni.

Wymienione budowle są nowoczesne i stanowią pewnego rodzaju osiągnięcie polskiej inżynierii morskiej. Świadczą one także o solidnym wykształceniu inżynierów PROJMORS-u i ich dużym doświadczeniu zawodowym. Jest to także zasługa naszego szkolnictwa wyższego przygotowującego specjalistów z zakresu budownictwa morskiego. Nie bez znaczenia jest również literatura z zakresu budownictwa morskiego, rozporządzenia i zalecenia do projektowania oraz publikacje (także pracowni-

ków PROJMORS-u) w specjalistycznym czasopiśmie „Inżynieria Morska i Geotechnika” przedstawiającym między innymi bieżące rozwiązania i realizacje budowli morskich w Polsce.

Ostatnie pięćdziesięciolecie zapisało się w działalności PROJMORS-u udanymi budowlami Portu Północnego, Stoczni

Remontowej w Świnoujściu i Szczecińskiej Stoczni Remontowej „Gryfia”, a także stoczni remontowej wraz z dokiem obrotowym w Lagos w Nigerii (a wcześniej budową w tym miejscu suchego doku) oraz portem przeładunkowym skroplonego gazu LNG w Świnoujściu.